

– Jag har fått nog av den här förbannade pjäsen!

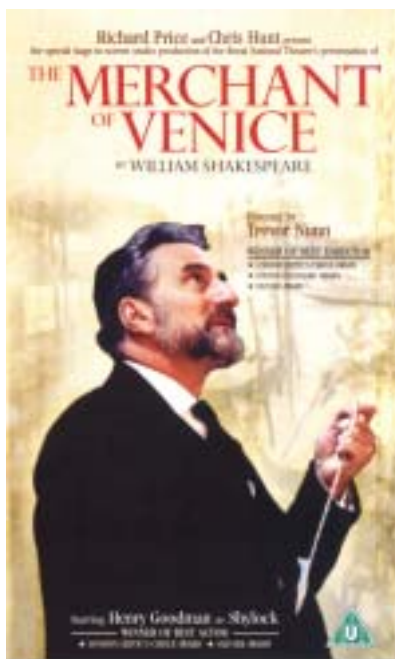
– Oavsett vem som regisserar och vilka som spelar, kommer *Köpmannen i Venedig* alltid att vara djupt kränkande mot judar.

Så skrev den judiske teaterkritikern David Nathan om *Köpmannen i Venedig* i *Jewish Chronicle* år 1997. Han ville inte alls propagera för att den skulle spelas mindre. Men han tyckte att skådespelare och regissörer skulle vara medvetna om att den för många judar, förmodligen för majoriteten, och också för många kristna, är djupt kränkande hur den än görs.

David Nathan hade kommit till den slutsatsen efter att under tio år ha sett åtta uppsättningar av pjäsen i England. Han skrev i sin artikel att pjäsen, i skuggan av Förintelsen, var alltför svår att komma till rätta med, oavsett vad Shakespeare hade för avsikt med den. Han menade visserligen att Shakespeare var den förste icke-judiske dramatiker som beskrev en jude som mänsklig. Ändå tyckte han att det i vår tid, om än inte på Shakespeares, låter nedlåtande när Shylock i pjäsen säger sådant som idag är en självklarhet: att judar blöder, skrattar, dör precis som andra.

DAVID NATHAN HADE MÄRKT ATT regissörer och skådespelare ofta gjorde juden Shylock så att han väckte vår medkänsla, medan den kristne Antonio spelades som den verkligt onde. Han ansåg att just det inte spelade så stor roll vad gäller synen på juden, och han tog en uppsättning av Greg Doran på Royal Shakespeare Company som exempel:

"Greg Dorans uppsättning kringgår pjäsens antisemitism genom att göra Shylock till en tragisk hjälte och framhäva den barbariska okänsligheten hos de kristna. Det där bekräftar bara min åsikt om att det knappast spelar någon roll om pjäsen spelas som ett antisemitiskt eller som ett antikristet stycke. Vad som träder fram i båda fallen är en jude, så otäckt hatisk att man glömmer hans välljudande förklaring om att vi alla är lika mycket värda. Rollen är ombytta: juden har blivit den trångsynte som har gjort föremålet för sitt hat mindre mänskligt. En oförsonlig jude, så immun mot böner om nåd som vilken rasist som helst, han slipar sin kniv för att

bättre kunna skära ut ett skålpund kristet kött. Han har inte mer samvetsbetänkligheter än den SS-man som sköt ner en rabbi, eller den Ku-Klux-Klan-medlem som lade ett rep över en gren för att lyncha en färgad. Processen har gått varvet runt: han som så värtaligt påminde de venetianska nazisterna om att en jude blöder om man sticker honom, han har nu glömt att om man skär i en kristen, så blöder han också."

TREVOR NUNN LÄSTE ARTIKELN och den gjorde starkt intryck på honom. Han hade delvis funderat i samma banor själv. Under sina 18 år som konstnärlig ledare på Royal Shakespeare Company satte han upp många pjäser, men aldrig *Köpmannen i Venedig*. Han hade tyckt att den var både problematisk och obehaglig. Men samtidigt gick det emot hans uppfattning om Shakespeare som en stor humanist, och han frågade sig hur en sådan skulle kunna skriva något motbjudande och rasistiskt.

NATHANS ARTIKEL FICK TREVOR NUNN att börja fundera på pjäsen på nytt. Han läste den igen, och med artikeln och Shakespeares humanism i minnet, kom han på ett sätt att sätta upp den. I stället för att förneka

antisemitismen i pjäsen, ville han utnyttja den. Han förlade därför handlingen tydligt till en tid där den verkligen var utbredd, och till och med på modet: tiden mellan första och andra världskriget, då judar på många håll var föremål för skämt och löje. Han undvek på så sätt den skugga av Förintelsen som legat över många uppsättningar av *Köpmannen i Venedig*. I stället kunde han på ett skrämmande sätt visa vad som höll på att hända i Europa. Och publiken kunde med facit i hand se antisemitismen ur en helt annan synvinkel än vad man gjort i tidigare versioner av pjäsen.

I Trevor NUNNs uppsättning känns slutet ödesmättat. I stället för att Gratiano avslutar pjäsen med ett ekivokt skämt, hör vi mullrande åskväder i fjärran och Portia säger: 'Det är nästan morgon.'

TROTS ATT DAVID NATHAN 'FÅTT NOG av den här förbannade pjäsen', gick han inte bara och såg Trevor NUNNs uppsättning, han till och med recenserade den i *Jewish Chronicle*. Visserligen travesterade han första repliken i pjäsen 'In sooth, I know not why I am so sad' (Jag vet sannerligen inte varför jag är så sorgen) och han skrev 'In sooth, I am fed up with *The Merchant of Venice*' (Jag är sannerligen utled på *Köpmannen i Venedig*). Men påståendet gällde bara i allmänhet. Han menade att han hade haft fel i sin tidigare artikel. Nu såg han ett humanistiskt mästerverk, en sedelärande berättelse, ett varnande exempel. Han höjde Trevor NUNNs uppsättning till skyarna, och gratulerade honom till 'en mästerlig iscensättning'. Han skrev vidare:

"Henry Goodmans Shylock utstrålar värme, humor och intelligens. Tidvis ser man en rörande sårbarhet bakom hans skenbara självförtroende. Han är djupt oroad, hela tiden medveten om att han är en främling i ett fientligt samhälle."

Text: Roland Heiel

Trevor NUNNs uppsättning finns på DVD och video (otextad). Beställ på www.amazon.co.uk